

PORADNIK

Jak zbudować efektywną radę seniorów

Broszura informacyjna

Poznań 2018

Broszura przygotowana przez zespół autorów:

Instytut Rozwoju Aktywności
ul. Jackowskiego 5-7
60-508 Poznań
www.instytutrozwoju.edu.pl

Broszura przygotowana na zlecenie:

Stowarzyszenie Metropolia Poznań
ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego 8
61-124 Poznań
www.metropoliapoznan.pl

1. Co to jest rada seniorów?

RADA SENIORÓW

- jest organem doradczym, opiniodawczym i inicjatywnym powoływanym przez radę gminy w celu reprezentowania interesów seniorów wobec władz samorządowych.

„Nic o nas bez nas” mówi znane powiedzenie. Rada seniorów to właśnie droga do zwiększenia uczestnictwa osób 60+ w życiu samorządów oraz lepszego zaspokojenia ich potrzeb, a także wykorzystania potencjału i doświadczenia seniorów.

2. Po co rada seniorów w samorządzie?

Jeśli w gminie nie funkcjonuje rada seniorów warto zastanowić się nad możliwością założenia takiego organu i wpisania go w system współpracujących organów samorządowych.

Dlaczego warto założyć w samorządzie radę seniorów?

- **Stworzenie platformy współpracy seniorów** – w miastach i na terenach wiejskich od lat funkcjonują różne grupy i środowiska seniorów tj. kluby seniora, uniwersytety trzeciego wieku, dzienne domy seniora, DPS, świetlice wiejskie, chóry, koła gospodyń wiejskich itp. Wiele z tych zrzeszeń i grup pełni funkcje uzupełniającą wobec siebie umożliwiając swoim członkom i sympatykom rozwijanie różnych talentów i zainteresowań. Jednak występuje między nimi także swoista rywalizacja m.in. o uczestników (seniorów), sponsorów czy środki samorządowe przekazywane np. w ramach współpracy z organizacjami pozarządowymi (małe granty, zadania zlecone). Rada seniorów jest miejscem spotkania przedstawicieli wszystkich najważniejszych środowisk w mieście czy

gminie. W organie tym reprezentowane są więc zazwyczaj zróżnicowane interesy różnych grup senioralnych.

- **Wspólny głos seniorów w gminie ma wielką siłę** – tak zróżnicowana rada skupiające różne środowiska opiniując dokumenty, przyjmując określone stanowiska lub formułując konkretne postulaty zmian mających na celu poprawę jakości życia osób 60+ ma dużo większą siłę przebicia wobec organów władzy samorządowej. Wiele przykładów z życia gmin, w których funkcjonują rady pokazuje, że radni lub burmistrz/wójt są dużo bardziej skłonni do współpracy jeśli mają pewność, że przedstawione propozycje stanowią wspólne stanowisko całego środowiska seniorów. A grupa osób w wieku emerytalnym stanowi coraz większą część społeczności lokalnych ze względu na postępujący proces starzenia się społeczeństwa. W przyszłości więc każda władza będzie musiała z jeszcze większą atencją podchodzić do postulatów seniorów.
- **Co dwie głowy to nie jedna** – mówi stare przysłowie. Podobnie kilkunastoosobowa rada dzięki synergii wynikającej ze współpracy wielu osób o zróżnicowanym wykształceniu i doświadczeniu jest w stanie „wydyskutować” dużo ciekawsze i bardziej osadzone w potrzebach propozycje zmian prosenioralnych.
- **Samorząd bliżej mieszkańców** – dzięki radom seniora urzędnicy i decydenci mogą być bliżej seniorów i ich problemów.

Jeśli gmina posiada radę seniorów warto zastanowić się nad możliwością zaangażowania się w jej działalność. Zazwyczaj warunkiem wstępnym jest fakt posiadania odpowiedniego wieku. Wiele ze statutów rad umożliwia uczestnictwo w tym organie także młodszym przedstawicielom organizacji działających na rzecz seniorów.

Na wstępie trzeba zaznaczyć, że działalność w radzie seniorów to funkcja społeczna. Nie przysługują za jej świadczenie żadne profity a wymaga poświęcenia swojego czasu na potrzeby uczestnictwa w posiedzeniach, dyżurach czy aktywnościach rady.

Jest wiele powodów, dla których warto być członkiem rady seniorów:

- **Możemy wpływać bezpośrednio lub pośrednio na jakość życia seniorów** – współdziałając w radzie seniorów mamy dużo większy wpływ na politykę senioralną naszego samorządu. Łatwiej możemy wywalczyć ławki lub toaletę w największym parku czy teleopiekę dla

seniorów z danej gminy. Mamy narzędzia do wpływania na realne zmiany w dziedzinach kluczowych dla osób 60+.

- **Możemy pomagać innym** – ze względu na społeczny charakter tej funkcji, jest to specyficzna postać zaufania publicznego. Obok zaangażowania w wolontariat może stać się ona jedną z form realizowania siebie poprzez świadczenie wsparcia dla innych ludzi i pomoc w rozwiązywaniu problemów ich życia codziennego.
- **Możemy wykorzystać naszą wiedzę, umiejętności i doświadczenie** – będąc członkiem rady seniorów możemy zintensyfikować naszą aktywność w dziedzinach, w których dysponujemy największym potencjałem ze względu na wykonywany zawód czy wieloletnie zaangażowanie gospodarcze lub społeczne.
- **Możemy ciekawie spędzić czas w zróżnicowanej grupie aktywnych ludzi z pomysłami.**

3. Rady seniorów jako wsparcie kształtowania polityki senioralnej

Można z całą pewnością przyjąć, że głównym obszarem zainteresowania rad seniorów jest pomoc w kreowaniu i realizacji **polityki senioralnej** opartej na realnych potrzebach lokalnego środowiska osób 60+.

Polityka senioralna

- jest to ogół celowych działań organów administracji publicznej wszystkich szczebli oraz innych organizacji i instytucji, które realizują zadania i inicjatywy kształtujące warunki godnego i zdrowego starzenia się.

Cel polityki senioralnej

- wspieranie i zapewnienie możliwości aktywnego starzenia się w zdrowiu oraz możliwości prowadzenia w dalszym ciągu samodzielnego, niezależnego i satysfakcjonującego życia, nawet przy pewnych ograniczeniach funkcjonalnych.

Obszary tematyczne, w ramach których działania prowadzą także rady seniorów są zbieżne z kwestiami stanowiącymi podstawowe problemy życia codziennego osób 60+. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) na potrzeby przewodnika dla Miast Przyjaznych Starzeniu (ang. Global Age-friendly Cities: A Guide) przygotowała wykaz dziedzin, które według samych seniorów wymagają zmian, by wesprzeć proces aktywnego starzenia się społeczeństw:

1. Dostępność miejsc publicznych dla osób starszych

2. Rozwój transportu dla osób starszych

3. Rozwój mieszkalnictwa dla osób starszych

4. Tworzenie warunków do wzrostu partycypacji społecznej i obywatelskiej osób starszych

5. Kształtowanie społecznego szacunku wobec osób starszych oraz włączanie ich w procesy funkcjonowania społecznego

6. Wprowadzanie skutecznej komunikacji i informacji jako form komunikowania się ze środowiskiem osób starszych

7. Podnoszenie jakości i dostępności usług społecznych oraz ochrony zdrowia dla osób starszych

4. Podstawy prawne związane z działalnością rad seniorów

Mimo że ustawa o samorządzie gminnym stwarzała możliwość powoływania rad seniorów, to jednak możliwość ta nie została wskazana wprost.

By zdynamizować proces powstawania rad seniorów w samorządach ustawodawca zdecydował o wprowadzeniu specjalnego zapisu (Ustawa z dnia 11 października 2013 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym). I tak nowy artykuł 5c stanowił, że rada gminy, z własnej inicjatywy lub na wniosek zainteresowanych środowisk, może utworzyć gminną radę seniorów jako ciało o charakterze konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym. Pozostałe zapisy artykułu precyzowały skład rady oraz m.in. obowiązek nadania statutu.

ARTYKUŁ 5c Ustawy o samorządzie gminnym

1. Gmina sprzyja solidarności międzypokoleniowej oraz tworzy warunki do pobudzania aktywności obywatelskiej osób starszych w społeczności lokalnej.
2. Rada gminy, z **własnej inicjatywy lub na wniosek zainteresowanych środowisk**, może utworzyć gminną radę seniorów.
3. Gminna rada seniorów ma charakter **konsultacyjny, doradczy i inicjatywny**.
4. Gminna rada seniorów składa się z **przedstawicieli osób starszych** oraz **przedstawicieli podmiotów działających na rzecz osób starszych**, w szczególności przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz podmiotów prowadzących uniwersytety trzeciego wieku.
5. Rada gminy, powołując gminną radę seniorów, nadaje jej **statut** określający tryb wyboru jej członków i zasady działania, dążąc do wykorzystania potencjału działających organizacji osób starszych oraz podmiotów działających na rzecz osób starszych, a także zapewnienia sprawnego sposobu wyboru członków gminnej rady seniorów.
6. Rada gminy może w statucie jednostki pomocniczej upoważnić ją do utworzenia **rady seniorów jednostki pomocniczej**. Przepisy ust. 3–5 stosuje się odpowiednio.

5. Przedmiot działania rady seniorów

Rady seniorów jak wspomina ustawodawca mają głównie zadania doradcze i konsultacyjne. Jednak mają także prawo do proponowania i realizowania przedsięwzięć na rzecz seniorów. Zakres ich działań może być bardzo szeroki i zależy od zapisów statutu, podejścia członków rady i jakości współpracy z samorządem. Poniżej przedstawiono potencjalny zakres działania rady.

**opiniowanie i konsultowanie
spraw dotyczących sytuacji
seniorów**

**opiniowanie aktów prawa
miejscowego dotyczących
najstarszych mieszkańców
miasta**

**przedstawianie propozycji w zakresie
ustalania priorytetowych zadań i prac
legislacyjnych w perspektywie krótko -
długookresowej na rzecz seniorów**

**inicjowanie
działań na rzecz
seniorów**

**upowszechnianie i promowanie
współpracy władz samorządowych
gminy ze środowiskiem działającym
na rzecz osób starszych**

**wspieranie różnych
form aktywności
seniorów**

**dążenie do umacniania
międzypokoleniowych więzi
społecznych**

**monitorowanie potrzeb
seniorów zamieszkałych
na terenie gminy**

**podejmowanie działań w zakresie
przełamывania stereotypów na temat
seniorów i starości oraz budowanie ich
autorytetu**

**upowszechniania
wiedzy o potrzebach
i prawach osób
starszych**

**podejmowanie działań dążących do budowy
pozytywnego wizerunku seniorów**

Wspomniane zadania mogą być realizowane w zróżnicowany sposób np. przez:

- **wspieranie przedsięwzięć zewnętrznych podmiotów na rzecz seniorów** – np. organizacji pozarządowych, często inicjowanych przez podmioty, których przedstawiciele zasiadają w radzie.
- **wychodzenie z własnymi inicjatywami** – które realizowane są następnie przez samorząd (np. radni uwzględniają je uchwalając budżet lub też seniorzy tworzą projekty obywatelskie startujące w otwartej rywalizacji w głosowaniu w ramach budżetów obywatelskich).
- **pełnienie roli rzeczniczej** – ustanowienie regularnych dyżurów członków rady otwartych dla starszych mieszkańców gminy np. w urzędzie lub w szkole. Nierzadko dyżury te oprócz możliwości poznania potrzeb mieszkańców 60+ pełnią także rolę swoistego punktu informacji – radni rady seniorów, korzystając ze swojego dobrego zorientowania w strukturze urzędowej i kompetencjach poszczególnych departamentów i wydziałów, informują seniorów o ich prawach i kierują do urzędników.

6. Powołanie rady seniorów

Zgodnie z zapisami ustawowymi rada seniorów może powstać z inicjatywy rady gminy lub na wniosek samych seniorów i organizacji senioralnych zainteresowanych zwiększeniem możliwości wpływu na jakość życia osób w wieku emerytalnych w gminie.

Można wyróżnić następujące etapy tworzenia rady seniorów:

1. ZASTANÓWMY SIĘ - Etap wstępny o charakterze konsultacyjnym

To wbrew pozorom bardzo istotny moment. Należy go dobrze wykorzystać dokonując niezbędnych konsultacji z przedstawicielami środowiska osób starszych, w tym z organizacji pozarządowych i związków zrzeszających seniorów oraz działających na ich rzecz. Warto także uwzględnić opinię szerszego grona osób starszych niezrzeszonych np. poprzez przeprowadzenie ankiety. Kluczowe jest tu również osiągnięcie konsensusu w środowisku co do sensu powołania i celów działania przyszłej rady. Ze strony samorządowej w rozmowach wstępnych powinni uczestniczyć przedstawiciele rady gminy, wójta/ burmistrza/ prezydenta oraz urzędnicy odpowiedzialni za politykę senioralną i współpracę z organizacjami pozarządowymi.

Na etapie tym należy przygotować formalny wniosek do rady gminy o powołanie rady seniorów. Do wniosku tego warto dołączyć projekt uchwały rady gminy ws. powołania rady seniorów oraz propozycję statutu nowego organu. W uzasadnieniu wniosku można podkreślić coraz większe znaczenie seniorów w życiu gminy oraz zwiększający się udział osób 60+ w strukturze demograficznej społeczności lokalnej. Można także odnieść się do założeń ogólnopolskich związanych z polityką senioralną wskazując np. powiązania z dokumentami strategicznymi.

2. POWOŁUJEMY RADĘ - Etap oficjalnego powołania rady seniorów wraz z nadaniem statutu

Rady gminy podejmuje uchwałę o powołaniu gminnej rady seniorów. W uchwale nadany zostaje radzie seniorów statut regulujący zasady działania nowego organu. Jeśli wnioskodawcy złożyli projekt statutu, należy pamiętać, że nie jest od dla samorządowych radnych wiążący i mogą zaproponować swoje własne zapisy. Niebagatelną rolę odgrywają tu także służby prawne, które czuwać powinny nad zgodnością zapisów uchwały i statutu z innymi przepisami. Warto również pamiętać, że statut jest dokumentem przeznaczonym dla „zwykłych zjadaczy chleba”, czyli dla obywateli danej gminy, tak więc powinien być zredagowany w sposób jasny, przejrzysty i zrozumiały, pozbawiony urzędniczej „nowomowy”.

Na tym etapie należy rozstrzygnąć materię dotyczącą dwóch podstawowych elementów statutu, o których wspomina artykuł 5c ustawy:

- **tryb wyboru członków rady seniorów (1)** – w tym: liczba członków, sposób zgłaszania kandydatów, wskazanie organu prowadzącego wybory, określenie zasad informacji o wyborach, wskazanie zasad i kryteriów wyboru członków rady;
- **zasady funkcjonowania rady seniorów (2)** – zasada powoływania przewodniczącego i organizacja wewnętrzna, sposób zwoływania i prowadzenia posiedzeń, sposób podejmowania ustaleń, zasady współpracy z samorządem.

Uchwała w sprawie powołania gminnej rady seniorów oraz nadania jej statutu ma charakter aktu normatywnego w rozumieniu przepisu art. 40 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym. Jako akt prawa miejscowego wchodzi w życie dopiero po upływie 14 dni od jej ogłoszenia w wojewódzkim dzienniku urzędowym, chyba że wskazany jest dłuższy termin.

3. WYBIERAMY RADNYCH SENIORÓW - Etap wyboru członków rady

Naturalnie sposób wyboru członków rady wynika z zapisów statutu. Zgodnie z zapisami ustawowymi gminna rada seniorów składa się z przedstawicieli osób starszych oraz przedstawicieli podmiotów działających na rzecz osób starszych, w szczególności przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz podmiotów prowadzących uniwersytety trzeciego wieku.

PRZYKŁAD – Rada Seniorów Gminy Tarnowo Podgórne

(Wyciąg ze Statutu stanowiącego zał. do Uchwały Nr XXIX/405/2016 Rady Gminy Tarnowo Podgórne z dn. 28.06.2016 ws. powołania Rady Seniorów)

§6

1. W skład Rady Seniorów wchodzi od 11 do 15 członków – mieszkańców Gminy będących przedstawicielami organizacji działających na rzecz osób starszych w Gminie.
2. Kadencja członków Rady Seniorów trwa 4 lata z zastosowaniem §12 ust. 2.
3. W skład Rady wchodzi:
 - a. przedstawiciele Kół Seniorów (po 1 z każdego Koła, w przypadku Kół liczących ponad 100 członków – 2 przedstawicieli, a Kół liczących ponad 200 członków – 3 przedstawicieli),
 - b. przedstawiciele organizacji działających na rzecz seniorów członków Uniwersytetu Trzeciego Wieku – 4 osoby.
4. Członkiem Rady może być osoba, która nie była karana za przestępstwo umyślne, w tym przestępstwo skarbowe oraz posiadająca pełną zdolność do czynności prawnych.
5. Ogłoszenie Wójta o naborze kandydatów na członków Rady Seniorów zamieszcza się na stronie internetowej Gminy oraz w Biuletynie Informacji Publicznej.
6. Organizacje i podmioty o których mowa w ust. 3 pkt. a. i b. zgłaszające kandydatów do Rady Seniorów, dokonują ich wyboru według własnych zasad.
7. Zgłoszenie kandydatów do Rady Seniorów dokonuje się w formie pisemnej, w terminie 14 dni od dnia zamieszczenia ogłoszenia. Wzór zgłoszenia określi Wójt w drodze zarządzenia. (...)

Ustalenie składu osobowego rady powinno nastąpić w przejrzysty i jasny sposób. Może się to odbyć także z uwzględnieniem organizacji zebrania wyborczego lub też wyborów powszechnych z prawem głosu dla osób w określonym wieku zameldowanych w gminie.

Jeśli liczba kandydatów będzie mniejsza niż przewidziana liczba członków statut powinien określać czynności dodatkowe jakie będą podjęte w celu uzupełnienia składu.

Organem przeprowadzającym wybory oraz odpowiedzialnym za ich skuteczne zakończenie jest zazwyczaj organ wykonawczy gminy.

4. ROZPOCZYNAMY PRACĘ - Etap działania rady

Ostatnim etapem tworzenia rady jest jej pierwsze posiedzenie, na którym powinny zostać rozstrzygnięte takie zagadnienia, jak:

- wybór przewodniczącego, wiceprzewodniczącego i ewentualnie osób pełniących funkcje członków prezydium rady;
- określenie planu działań rady oraz harmonogramu spotkań organu na najbliższy czas.

Należy pamiętać, że zasady bieżącego funkcjonowania rady zostały określone w statucie. Precyzuje on m.in. takie kwestie, jak:

- sposób podejmowania uchwał rady (np. „Uchwały Rady podejmowane są w głosowaniu jawnym zwykłą większością głosów, w obecności co najmniej połowy składu Rady. W przypadku równej liczby głosów, decyduje głos przewodniczącego Rady.”),
- zakres merytoryczny uchwały (np. „Uchwała Rady powinna zawierać w szczególności: tytuł, treść merytoryczną, wyniki głosowania, podpisy przewodniczącego i sekretarza obrad.”),
- sposób numeracji uchwał,
- zakres sporządzanego protokołu po obradach (np. „Protokół z posiedzenia Rady powinien zawierać w szczególności: datę, porządek obrad, krótki opis przebiegu dyskusji, wyniki głosowań, nr i treść podjętych uchwał, złożone wnioski oraz zapytania i propozycje, podpisy.”).

7. Przykłady działalności rad seniorów

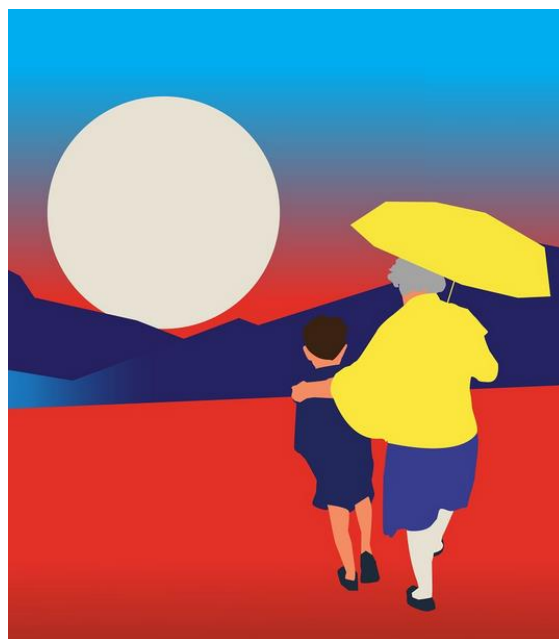
OBORNIKI – Skrzynka pomysłów i wniosków seniorów

W dniu 29 stycznia 2015 roku, Obornicka Rada Seniorów podjęła uchwałę o utworzeniu w Urzędzie Miejskim w Obornikach „Skrzynki pomysłów i wniosków seniorów”. Skrzynka mieści się w holu głównym Urzędu Miejskiego w Obornikach na parterze. Pomysły i wnioski seniorów są systematycznie przedstawiane na sesjach Obornickiej Rady Seniorów. Część z nich jest z sukcesem realizowana. Taka forma komunikacji zwiększa udział w życiu samorządu wśród mieszkańców w wieku emerytalnym.

POZNAŃ – Poznańska Parada Pokoleń

Unikalne wydarzenie zorganizowane w czerwcu 2018 roku z inspiracji Miejskiej Rady Seniorów (MRS) w Poznaniu. Najpierw w MRS pojawił się pomysł na paradę seniorów, jednak do inicjatywy włączyła się Młodzieżowa Rada Miasta oraz Rada Rodziny Dużej i parada ostatecznie przemieniła się w wydarzenie integrujące całe pokolenia, gdzie zarówno młodzi, jak i starsi znaleźli coś dla siebie. Parada rozpoczęła się odegranym na ukulele hejnałem z Wieży Ratuszowej na Starym Rynku, a następnie barwny i rozśpiewany korowód przeszedł do Parku Stare Koryto Warty.

Tam przygotowano liczne atrakcje, warsztaty i pokazy. Seniorzy mogli spróbować swoich sił w gwarze młodzieżowej, a starsi spotkać się z idolem młodzieży i gwiazdą Youtube'a - AdBusterem. Nie zabrakło też koncertów - można było usłyszeć Pierwszą Poznańską Niesymfoniczną Orkiestrę Ukulele oraz Eleni i Dawida Kwiatkowskiego.

LUBLIN - Miejsca Przyjazne Seniorom

Rada Seniorów Miasta Lublin we współpracy z Prezydentem Lublina zainicjowała akcję „Miejsca Przyjazne Seniorom”. Inicjatywa ma na celu wyróżnienie miejsc przyjaznych seniorom oraz promowanie działań instytucji i organizacji, które stosują odpowiednie rozwiązania architektoniczne, oferując różnorodne produkty, usługi i zniżki, podnosząc w ten sposób jakość życia najstarszych mieszkańców naszego Miasta. Zaangażowanie seniorów umożliwiło podniesienie statusu wydarzenia do rangi corocznej uroczystej akcji ogólnomiejskiej zakończonej galą z wręczeniem certyfikatów. Dzięki temu promowane są w sposób szczególny miejsca dostępne i otwarte na osoby starsze.

JASTROWIE – rehabilitacja dla seniorów

Jastrowska Rada Seniorów zainicjowała i doprowadziła do sfinansowania bezpłatnych masażu i rehabilitacji dla osób w wieku emerytalnym w miejscowym ośrodku zdrowia. Inicjatywa wspierana była także przez Związek Emerytów Rencistów i Inwalidów oraz Caritas, czyli podmioty których członkowie zasiadają także w radzie seniorów. Dzięki temu udało się zrealizować wspólne postulaty lokalnego środowiska wykorzystując wspólną siłę jaką daje rada.

8. Skąd czerpać informacje o radach seniorów?

Strony internetowe z informacjami o radach seniorów i poradniki dla seniorów:

www.senior.um.poznan.pl – Wielkopolski e-Senior

www.senior.gov.pl – rządowy portal dla seniorów

www.federacjauiw.pl – Federacja Uniwersytetów II Wiek

www.brawosenior.pl – Wielkopolski Portal Senioralny

Strony internetowe rad seniorów w Metropolii Poznań:

www.mrs.poznan.pl – Miejska Rada Seniorów w Poznaniu

www.lubon.pl/contents/152 – Lubońska Rada Seniorów

www.tarnowo-podgorne.pl/o-gminie/rada-seniorow/ – Rada Seniorów Gminy Tarnowo Podgórne

www.seniorzy.oborniki.pl/ - Obornicka Rada Seniorów

Broszura przygotowana w ramach projektu
„Aktywni Seniorzy w Metropolii Poznań i w Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej”

Projekt finansowany ze środków Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób
Starszych na lata 2014 – 2020 oraz środków własnych Stowarzyszenia Metropolia Poznań
i Stowarzyszenia Aglomeracja Kalisko-Ostrowska

ASOS 2014-2020

**Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej
Osób Starszych na lata 2014-2020**

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej